

## **ZEMĚPIS**

### **Charakteristika vyučovacího předmětu:**

#### **Obsahové vymezení:**

V předmětu žáci dosahují části očekávaných výstupů vymezených v Rámcovém vzdělávacím programu gymnaziálního vzdělávání (dále jen RVP G) ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Předmět plně pokrývá v této oblasti zahrnutý vzdělávací obor Geografie, a téměř celý vzdělávací obor Geologie (pouze nepatrná část kompetencí je naplňována v předmětu chemie). Předmět slouží žákům k nabývání klíčových kompetencí vymezených RVP G tím, že si v něm osvojují vybrané poznatky a metodické postupy věd o Zemi. Kromě toho sleduje i nabývání kompetencí specificky geografických, které nelze pod souhrnné klíčové kompetence RVP G zahrnout. V obecné rovině se jedná zejména o:

- • mentální uchopování komplexity přírodních a společenských jevů na planetě Zemi v prostorových souvislostech
- • rozkrývání a kompetentní zasahování do jejich vzájemných vazeb
- • zaujímání eticky správných postojů k jejich problematickým kolizím s použitím přírodovědné i společenskovědné argumentace

Předmět vykazuje významný integrační potenciál. Vedle zcela specifického vzdělávacího obsahu vycházejícího z řady přírodních a sociálních věd vzájemně propojuje znalosti a dovednosti nabývané v jiných předmětech a integruje je v dimenzi prostoru povrchu Země. Proto významným způsobem přispívá k dosažení řady kompetencí žáka vymezených v průřezových tématech RVP G – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova a Multikulturní výchova. Předmět se však nevyhýbá ani jisté sumě „akademického“ a prakticky málo upotřebitelného vědění, jehož předáváním se nenaplnují cíle RVP G jinak než tím, že dochází k obohacování osobnosti žáka. Předmět pokládá za svůj úkol i „zasvětit“ žáka do geografického pohledu na svět, dát mu možnost objevovat nové, sledovat zajímavé a ukázat cenu zkušenosti, která běžně nepatří do jeho světa.

#### **Organizační a časové vymezení:**

<b>Ročník</b>		<b>Hodin v týdnu</b>
První ročník		2
Druhý ročník		2
Třetí ročník	1. pololetí	3
	2. pololetí	Geografická exkurze
Čtvrtý ročník		0

## Výchovné a vzdělávací strategie

Předmět slouží žákům k dosažení klíčových kompetencí RVP G v několika rovinách:

- • V rovině přímé. Užití zvolených metod a forem vyučování s použitím vhodně volených vyučovacích prostředků pomáhá žákovi k dosažení očekávaných klíčových kompetencí „samo o sobě“, zařazené učivo je „pouze“ tematickým rámcem. Takto dosahované cíle mají především charakter výchovný a výchovně-vzdělávací resp. „osobnostně formační“.
- • V rovině nepřímé. K dosažení klíčové kompetence napomáhá především naplňování cílů (resp. očekávaných výstupů) vzdělávacích oborů RVP G do předmětu zahrnutých. Volené metody, formy a prostředky vyučování (jakož i následná evaluace) mají funkci podpůrnou. Tímto způsobem se dosahují především cíle vzdělávací.
- Výsledkem práce učitele je však jediné vyučování, ve kterém žáci dosahují cílů vycházející z obou principiálních rovin, a ve kterém tyto cíle nabývají reálné jednoty. Práce učitele spočívá především v nesnadné úloze obě zde uvedené roviny výchovných a vzdělávacích strategií tvořivě (a v podstatě umělecky) skloubit v harmonický celek. Učitel přitom bere do úvahy současně:
  - • Rámec RVP G a ŠVP (i s jeho pozadím v geografických a pedagogických vědách a společenské objednávce).
  - • Psychologické a pedagogické charakteristiky konkrétní třídy, vnímané vždy jako celek, i jako soubor tvořený konkrétními jedinci.
- K realizaci výchovných a vzdělávacích strategií je ve škole k dispozici odborná učebna vybavená zpětným projektořem, diaprojektořem, počítačem s napojením na internet, dataprojektořem, ozvučením učebny, interaktivní elektronickou tabulí, VHS a DVD přehrávačem a vizualizéřem tj. kamerou transformující obraz z tištěného média. Je možné využívat sbírku hornin, map a atlasů, školní knihovnu, skener a elektronický fotoaparát. Konkrétní volba výchovně-vzdělávací strategie je věcí učitele, který je za svou výuku odpovědný. V předmětu Zeměpis se však většinou používají tyto metody, formy a prostředky výuky (uvedené ve vztahu ke klíčovým kompetencím RVPGV).

### *Kompetence k učení:*

- Žák si vyvíjí dovednosti k osvojování poznatků transmisivně předávaných učitelem. K transmisi používá učitel výklad v hromadném frontálním vyučování. Ten doprovází metodami názorně demonstračními s využitím shora uváděných audiovizuálních prostředků.
- Dále se kompetence k učení dosahuje zadáváním samostatného zpracování geografických témat a jejich prezentace formou písemných prací (kompilační odborný text, event. tvůřčí esej) nebo referátů s použitím audiovizuálních prostředků. K jejich zpracování se žák učí využívat informačních zdrojů (sekundární i primární literatura, turistické průvodce, populárně vědecké geografické časopisy, www stránky vědeckých institucí, kartografické zdroje na papírových i elektronických médiích, fotografie, statistické zdroje na www v českém i anglickém jazyce – data tabelovaná a v grafech a tematických mapách). Při této práci rozhoduje o věrohodnosti informačního zdroje a učí se zachovávat pravidla citačních norem a etiky. Učitel volí témata ke studiu tak, aby vzbudil pocit osobní angažovanosti v problematice a praktických důsledků v našem životním prostředí. Tím vzbuzuje v žákovi i vnitřní motivaci.

### *Kompetence k řešení problémů:*

- Protože předchozí kompetence k učení posiluje učitel zadáváním úkolů využívajících konvergentní způsob myšlení, zadává rovněž i takové úkoly, ve kterých je třeba nalézat originální způsoby řešení a myslet divergentně. Za tímto účelem jsou zařazovány do výuky miniaturní projekty realizované formou skupinové práce. (Vítaná je i participace Zeměpisu na větších školních projektech.) Požadovaným výstupem může být studie či návrh řešení problematiky konkrétní prostorové situace, nebo geografického problému (zejména ve vztahu k ČR a místu bydliště). Srovnáváním geografických jevů a jejich analýzou se žák stává otevřený skutečnosti, že přírodní a společenské jevy mohou být uspořádány i jinak, než jak zažívá ve své každodenní realitě.

### *Kompetence komunikativní:*

- Ve všech formách výuky žák používá geografické terminologie i pojmů z jiných vědních oborů. Při argumentaci pracuje s pojmy, které přesně definuje. Těchto kompetencí nabývá jednak poslechem výkladu učitele, problémovým rozhovorem s učitelem při frontální výuce i v komunikaci se spolužáky ve skupinové výuce a dále též účastí na besedách s cestovateli a odborníky, v panelových diskusích atd. Kromě odborného jazyka si ve vyučování osvojuje i práci s informačními médii (v nejširším slova smyslu).

### *Kompetence sociální a personální:*

- Učitel vytváří ve vyučování atmosféru společného zájmu na stavu životního prostředí na Zemi a vytváří v žácích vědomí, že globální dimenze povrchu Země nás všechny dostává „na palubu jedné lodi“. Proto preferuje přístupy kooperační před kompetitivními. I podporu individuálního rozvoje jedince zaměřuje k obecnému prospěchu. V těchto souvislostech nazírá i podporu účasti v zeměpisných soutěžích. Geografické poznatky žákům podává též jako prostředek k porozumění politickému a ekonomickému dění, k lepšímu zapojení do místní, regionální i celostátní politiky a občanského sektoru. Za tímto účelem zařazuje učitel didaktické hry a používá simulačních a inscenačních metod. Ve výkladu a zadání úloh skupinových i samostatných rovnoměrně spojuje individuální, mediální i školský obraz reality a vede žáky ke snaze dobrat se pomocí kritického myšlení objektivního poznání.
- Důležitou výchovně vzdělávací strategií je i rozvoj kázně a sebekázně žáka jako nezbytného předpokladu naplnění cílů tímto dokumentem vytčených. K těm je místy třeba dobrat se i ne vždy zábavnou prací. *Condicio sine qua non* realizace všech výchovně-vzdělávacích strategií zůstává vždy působení odborně i charakterově zralého, didakticky zdatného a pro geografické vzdělávání zaníceného učitele.
- Předmět Zeměpis je nabídkou možnosti seznámit se s poznatky a metodami věd o Zemi. Žák sezná, že mu umožňují hlouběji participovat na běhu života a že mu odkrývají širší a plastičtější pohled na svět, ve kterém působí coby svobodnou vůlí obdařená bytost.

## 1. ROČNÍK

výstupy RVP G – žák:	výstupy ŠVP – žák:	Učivo:	Souvislosti:
<p><b>Porovná postavení Země ve vesmíru a podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy.</b></p> <p>Používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii. Používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.</p> <p>Porovná na příkladech mechanismy působení endogenních (včetně deskové tektoniky) a exogenních procesů a jejich vliv na utváření zemského povrchu a na život lidí. Porovná složení a strukturu jednotlivých zemských sfér a objasní jejich vzájemné vztahy. Analyzuje energetickou bilanci Země a příčiny vnitřních a vnějších geologických procesů. Určí nerostné složení a rozpozná strukturu běžných magmatický,</p>	<p>Na elementární úrovni ve správných časových proporcích popíše vznik vesmíru a Sluneční soustavy (dále jen Sl. s.) podle Kant-Laplaceovy teorie. Rozliší hlavní kategorie těles Sl. s., porovná planety vnější a vnitřní co do stavby, velikosti, vzdálenosti a parametrů rotace a revoluce. Používá terminologii a poznatky planetologie, popíše a vypočítá elementární parametry drah těles Sl. s. podle Keplerových zákonů. Určí polohu místa na Zemi zeměpisnými souřadnicemi. Používá atlasy, topografické mapy (zejména turistické a autoatlasy) a mapy s tematickým obsahem. Pracuje s elektronickými mapami dostupnými na www. Využívá jejich doplňkového aparátu (legenda, zoom, rejstřík atp.). Určí základní kartografická zobrazení, dbá zkrácení vyplývající z jejich použití – u map, snímků DPZ a ortofotomap. Převádí vzdálenosti podle měřítka, pozná, kde lze takto postupovat. Čte obecně</p>	<p>Teorie velkého třesku, Kant-Laplaceova teorie, elementární planetologie, Keplerovy zákony. Tělesa sluneční soustavy – Měsíc, satelity, planety, komety, meteority.</p> <p>Revoluce, rotace, precese a nutace Země a její důsledky, tvar Země, zeměpisné souřadnice, časová pásma.</p> <p><b>Geosféry, elementární objekty fyzickogeografické sféry a jejich rozložení na Zemi, terénní tvary, terén a reliéf – jejich znázornění na obecně zeměpisných a topografických mapách.</b></p> <p>Měřítko mapy. Kartografická zobrazení. Druhy map podle měřítek, obsahu, počtu mapových listů, hodnověrnosti. Zobrazovací metody polohopisu, výškopisu a popisu, konstrukční prvky map. Generalizace na mapách, mentální mapa. Snímky DPZ a GIS dostupné na www. Tvorba jednoduchých map skládáním vrstev GIS. Interpretace</p>	

<p>sedimentárních a metamorfovaných hornin. Analyzuje různé druhy poruch v litosféře. Objasní mechanismy globální cirkulace atmosféry a její důsledky pro vytváření klimatických pásů.</p> <p>Objasní velký a malý oběh vody a rozliší jednotlivé složky hydrosféry a jejich funkci v krajině. Zhodnotí využitelnost různých druhů vod a posoudí možné způsoby efektivního hospodaření s vodou v příslušném regionu. Určí základní vlastnosti vzorku</p>	<p>geografické a topografické mapy s použitím znalostí metod zobrazování polohopisu, výškopisu a popisu. Skládá vrstvy GIS a snímky DPZ podle potřeby aktuálního úkolu, interpretuje jejich průniky. Terminologicky správně popíše jednotlivé sféry a diskontinuity vnitřního složení Země. Objasní geofyzikální podstatu metod pro konstrukci seismického modelu Země. Termíny z fyziky popíše princip tvorby zemského magnetismu, vyjmenuje jeho důsledky. Se znalostí mechanismu deskové tektoniky lokalizuje a vysvětlí jevy na rozhraní litosférických desek. Uplatňuje principy deskové tektoniky při vysvětlení zemětřesení, vulkanismu a plutonismu. Rozpozná a správně pojmenuje tvary vulkanického reliéfu na blokdigramech, fotografiích i v terénu. Lokalizuje nejvýraznější vulkanické jevy světa. Rozlišuje petrografické složení oceánické a pevninské zemské kůry, terminologicky správně popisuje genezi tvarů oceánského</p>	<p>snímků DPZ. Seismický model Země, geomagnetismus, kompas (buzola). Složení země, hot spot. Desková tektonika, konvergentní (subdukce), divergentní a konzervativní rozhraní. Vulkanismus a plutonismus. Zemětřesení a tsunami. Richterova stupnice. Tvary oceánského dna. Horninový cyklus, tvorba a stáří hornin. Bowenovo krystalizační schéma. Mechanismy orogeneze. Vrásnění, zlomová činnost, dómy, sopečná pohoří. Vznik, tvar a poloha největších světových pohoří. Zvětrávání a eroze, transport a sedimentace. Struktura a textura hornin, vlastnosti hornin, určování podle klíče. Blokdigram. Meteorologické prvky a jevy, globální cirkulace, atmosférické fronty. Složení atmosféry, ozónová vrstva. Znečištění ovzduší, teplotní inverze, kouřové vlečky lokálních zdrojů.</p>	<p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí.</p> <p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí</p>
--	--	---	--

<p>půdního profilu a navrhne využitelnost a způsob efektivního hospodaření s půdou v daném regionu. Rozliší hlavní biomy světa. Rozliší složky a prvky fyzickogeografické sféry a rozpozná vztahy mezi nimi. Zhodnotí na příkladech různé krajiny jako systém pevninské části krajinné sféry se specifickými znaky, určitými složkami, strukturou, okolím a funkcemi. Analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní krajinné složky a prvky krajiny. Zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni. Posuzuje geologickou činnost člověka z hlediska možných dopadů na životní prostředí. Posoudí význam i ekologickou únosnost těžby a zpracovatelských technologií v daném regionu. Vyhodnotí bezpečnost ukládání odpadů a efektivitu využívání druhotných surovin v daném regionu.</p>	<p>dna. Popíše a načrtne mechanismus vrásnění, zlomové činnosti. Vyvodí důsledky katastrof (zemětřesení, tsunami, exploze vulkánu) pro život lidí, je si vědom omezenosti metod předpovídání, zvládá způsoby chování při těchto katastrofách. Používá RichtEROVY stupnice k jejich popisu a odhadu škod. Na podkladě znalostí horninového cyklu a cyklu eroze-sedimentace-transport znázorní na schématech mechanismus vzniku hornin, které klasifikuje. Určuje vzorky hornin podle klíče V. Zieglera, ovládá terminologii nutnou k jeho používání. Rozliší horniny vzhledem k jejich použití ve stavebnictví (základové práce, materiály).</p> <p>Popíše procesy v atmosféře tak, aby mohl vysvětlit jevy každodenního počasí. Používá meteorologickou terminologii vědecké předpovědi počasí. Interpretuje synoptickou situaci podle synoptické mapy.</p>	<p>Globální oteplování</p> <p>Klimadiagram Alisovova klimatická klasifikace. Světový oceán, chemické a fyzikální vlastnosti mořské vody, znečištění světového oceánu, vzestup hladiny světovým oteplováním. Dopravní a ekonomický význam oceánu. El Niño. Geneze jezer a jejich funkce v krajině, rybníky. Řeka – azonální vegetace, fluviální reliéf, znečištění řek plošné a bodové, odpadní vody, regulace řek, revitalizace říčních toků. Přehrady, jezy, zdymadla, regulace a revitalizace vodních toků. Hydrogeologická klasifikace pramenů, podzemní vody prosté a minerální. Zásobování obyvatelstva pitnou vodou. Půdní druhy a typy, pedogeneze, změna půdního profilu s</p>	<p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí</p> <p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí</p>
---	---	--	---

	<p>Měří vhodnými přístroji základní meteorologické prvky, rozezná a popíše vybrané meteorologické jevy, objasní jejich fyzikální podstatu. Odhaduje vývoj počasí pozorováním meteorologických jevů, pohledem rozlišuje oblačnost při průchodu front a v jiných případech. Objasní mechanismus vzniku větrů. Odhadne vývoj rozptylových podmínek při teplotní inverzi Popíše mechanismus vzniku kyselých dešťů a znečištění ovzduší. Rozlišuje úroveň makroklima- mezoklima – místní klima – mikroklima. Na všech úrovních uvede důsledky a příčiny lokálního oteplování. Rozliší povrchy Země podle významu pro utváření mikroklimatu a lokálního znečištění. Vymezí podle charakteristik uváděných v klimatodiagramech základní klimatické pásy na zemi a jejich genezi podle Alisova, dá do souvislosti astronomické a geografické příčiny utváření odlišných typů klimatu. Na mapách lokalizuje hlavní oceánské proudy a popisuje jimi</p>	<p>nadmořskou výškou a zem. šířkou. Ohrožení půdy – eroze a degradace a souvislosti s agronomickým využíváním. Tropické deštné lesy – biom, půda, zmenšování rozlohy vlivem zemědělství. Savany – dtto. Pouště – dtto + eolický reliéf Mediterránní vegetace – dtto. Lesy mírného pásu, mimotropické stepi – dtto Změna půdních profilů s nadmořskou výškou. Kras – azonální ekosystém – vzájemná interakce všech složek ekosystému. Velehorská vegetace – glaciální reliéf, výšková stupňovitost. Tajga – periglaciální reliéf Polární oblasti</p> <p>Základní pojmy ekologie a krajinné ekologie. Právní zajištění ochrany životního prostředí.</p> <p>Mozaikovitá struktura krajiny,</p>	
--	---	---	--

	<p>dynamiku světového oceánu i ve vztahu ke globální atmosférické cirkulaci a koloběhu vody na Zemi. Jmenuje mechanismy jeho znečištění a správně posoudí jeho roli pro výživu obyvatel a v dopravě.</p> <p>Jezera podle tvaru a hloubky přiřadí ke genetickému typu. Popíše mechanismus působení řek coby geomorfologického činitele a jejich roli v horninovém i hydrologickém cyklu. Rozlišuje tvary i fyzikální vlastnosti vody na horním, středním a dolním toku.</p> <p>Rozlišuje plošné a bodové zdroje znečištění vod a přiřazuje k nim vhodné mechanismy čištění.</p> <p>Zhodnotí jednotlivé typy antropogenních zásahů do říčního koryta a jejich funkci v krajině a ve vodním hospodářství.</p> <p>Rozlišuje podzemní prosté a minerální vody. Podle charakteristik okolí odhaduje hydrogeologickou situaci místa vývěru pramene.</p> <p>Analyzuje a syntetizuje složky společného působení biotické a abiotické složky na tvorbu pedosféry. Rozliší půdní profily</p>	<p>významný krajinný prvek, územní systém ekologické stability.</p> <p>Zdroje poškozování životního prostředí, limity využití krajiny.</p>	
--	---	--	--



	<p>příslušných půdních typů, stanoví rizika ohrožení půd – eroze a degradace.</p> <p>V biomu nalezne a na schématu znázorní vzájemnou závislost klimatu a biotické složky, vlivy klimatu na hydrosféru, z nich odvodí a v grafu znázorní odtokové režimy řek.</p> <p>Popíše mechanismy jejich společného působení v interakci s horninovým prostředím na podobu reliéfu. Na fotografiích, blokdiagramech a v terénu rozpozná geomorfologické mezo-a mikrotvary.</p> <p>Při uvažování o toku látek a energií v krajině užívá systemického přístupu. Používá, rozlišuje a definuje termíny ekosystém, krajina (topická, chorická) biom, biocenóza, společenstvo, populace. Popisuje vzájemné vazby v toku látek a energií mezi biotickým a abiotickým prostředím. Posoudí činnost člověka na krajinu resp. míru její disturbance.</p> <p>Na konkrétním příkladu zhodnotí ekologickou stabilitu krajiny a její geopotenciál, přičemž syntetizuje poznatky fyzické a sociální</p>		
--	---	--	--

	<p>geografie.          Posoudí vliv zemědělství, dopravy, průmyslu a těžby na životní prostředí. Rozlišuje bodové, plošné a lineární zdroje znečištění. Nachází vhodné prostředky snižování rizik zátěže na životní prostředí. Při rozhodování v situacích konfliktu mezi socioekonomickými zájmy a zájmy ochrany přírody aplikuje myšlenku trvale udržitelného rozvoje.</p>		
--	--	--	--

**výstupy a učivo zařazované průběžně ve 2. a 3. ročníku čtyřletého gymnázia**

<b>výstupy RVP GV – žák:</b>	<b>výstupy ŠVP – žák:</b>	<b>Učivo:</b>	<b>Souvislosti:</b>
<p>Používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii. Používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.</p> <p>Vytváří a využívá vlastní mentální schémata a mentální mapy pro orientaci v konkrétním území. Čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky, analyzuje a interpretuje číselné</p>	<p>Rozliší matematickou, fyzickogeografickou a sociogeografickou polohu míst na Zemi.</p> <p>Určí polohu místa na Zemi ve vztahu k objektům fyzickogeografické sféry – vzdálenost od moře, klimatický pás, nadmořská výška, povodí, poloha vůči pohoří) a socioekonomické sféry – jádro – periferie.</p> <p>Čte e tematické mapy, jednoduché sám sestavuje. Rozezná znaky kvalitativní a kvantitativní,</p>	<p>Druhy dat zobrazovaných na tematických mapách.          13 zobrazovacích metod tematické kartografie.          Tabulky a grafy (tečkový, liniový, sloupcový, koláčový, 3D, věková pyramida, klimadiagram, diamantový, trojúhelníkový).          Geografické databáze a tabulky.</p>	

geografické údaje.	<p>kontinua a diskreta, statické a dynamické.</p> <p>Geograficky relevantní data vyčísluje ve vztahu k ploše a počtu obyvatel. Pro mentální interpretaci dat používá poměrová data (zejména ve vztahu k datům za ČR). Konstruuje základní charakteristiky středu – průměr, modus a medián.</p> <p>Převádí tabelární data do grafů a naopak. Umisťuje grafy do tematických map. Vyčte z grafu požadované hodnoty i vývoj resp. tendenci, chod, trend atp. Najde požadovaná data v číselné, slovní grafické, i obrazové podobě na www i v literatuře. Hodnověrnost zdroje posoudí vnitřní kritikou pramene.</p>		
--------------------	---	--	--

## 2. ROČNÍK

výstupy RVP GV – žák:	výstupy ŠVP – žák:	Učivo:	Souvislosti:
<p><b>Zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na Zemi, geografické, demografické a hospodářské aspekty působící na chování, pohyb, rozmístění a zaměstnanost obyvatelstva.</b></p> <p>Analyzuje hlavní rasová, etnická, jazyková, náboženská, kulturní a politická specifika s ohledem na způsob života a životní úroveň v kulturních regionech světa. Identifikuje obecné základní geografické znaky a funkce sídel a aktuální tendence ve vývoji osídlení.</p>	<p>Rozliší ekumenu a anekumenu. Rozliší přírodní faktory příznivé a nepříznivé pro osídlení. Lokalizuje na mapách vhodné oblasti pro vyšší koncentraci obyvatelstva. Graficky znázorní vývoj počtu lidstva, doplní historickými a ekonomickými souvislostmi, kvalifikovaně vysloví prognózu vývoje počtu obyvatel v modelových regionech. Rozliší optimistické a pesimistické varianty, vyvodí důsledky z jejich event. naplnění. Zkonstruuje na základě dostupných dat základní demografické charakteristiky skupiny obyvatel, vyvodí z nich některé důsledky. Analyzuje demografická data se zřetelem k časovému vývoji, sleduje demografické kohorty a demografické chování, nachází příčiny mezi vybranými sociokulturními jevy. Aplikuje na situaci v ČR. Porovná demografické charakteristiky různých skupin obyvatelstva na Zemi. Z demografických ukazatelů určuje</p>	<p>Přírodní podmínky jako limity existence člověka. Hustota zalidnění – metodická úskalí ukazatele. Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku v různých částech světa. Reprodukční chování obyvatelstva a jeho vyjádření pomocí základních demografických dat – ukazatele, hrubé míry, kvocienty a indexy. Klasifikace demografického chování skupin obyvatelstva – zobrazení věkovými pyramidami. Demografické chování kohort. Podmíněnost populačního vývoje sociálními a ekonomickými faktory, populační politika. Demografická revoluce, její fáze, odlišnost průběhu v různých částech světa, nerovnoměrnost jejího průběhu. Demografie ČR Hlavní rasové skupiny, jejich antropologické znaky, míšenci. Rozšíření ras a jeho změny vyvolané otrokářstvím,</p>	<p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – globální problémy, jejich příčiny a důsledky Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů</p>

	<p>fázi demografické revoluce u různých skupin obyvatelstva Země. Prognózuje demografickou situaci v ČR v horizontu svého života i příštích generací.</p> <p>Rozliší a pojmenuje hlavní rasové, jazykové a náboženské skupiny obyvatelstva i jejich další diferenciaci. Objasní jejich geografické rozložení historickými geopolitickými událostmi.</p> <p>Vědeckými argumenty podepře i vyvrátí relevanci pojmu rasa, identifikuje zjevné i skryté formy rasismu, xenofobie a etnické či náboženské nesnášenlivosti v textech i projevech chování</p> <p>Zařazuje významné světové a evropské jazyky do rodin a skupin, náboženství dle obsahové podobnosti ve věrouce, mravouce a kultu rozlišuje na monoteistická a polyteistická. Vymezí oblasti jejich rozšíření i šíření. Uvede oblasti vlivu náboženství na politické, demografické a populační chování svých vyznavačů.</p> <p>V literatuře nalezne příčiny rozdílného vývoje sídelní sítě i vnitřní struktury sídel v různých částech světa, dokáže zobecnit jejich základní charakteristiky.</p>	<p>genocidou. Biologická (ne)odůvodněnost pojmu rasa. Vzájemný vztah ras. Vymezení národů, etnik, etnických skupin a nářečí – biologické, kulturní, náboženské, geografické, jazykové vymezení národů. Jazyky, jazykové rodiny a skupiny. Nejrozšířenější jazyky světa. Systémy písma – problémy s překladem a přepisem geografických názvů. Náboženské systémy, jejich klasifikace oblasti vlivu. Vztah náboženství, národů a ras ve vybraných modelových státech. Nacionalismus, rasismus a náboženská (ne)snášenlivost ve vybraných modelových státech (Izrael, USA, JAR, Německo, Francie atd.). Menšiny v ČR, romská otázka.</p> <p>Proces urbanizace, suburbanizace, desurbanizace, cityzace a další urbanizační procesy, nejdůležitější teoretické modely sídelní sítě (Christallerova teorie).</p>	
--	--	--	--

<p>Zhodnotí na příkladech světové hospodářství jako otevřený dynamický systém s určitými složkami, strukturou a funkcemi a zohlední faktory územního rozmístění hospodářských aktivit, vymezi jádrové a periferní oblasti světa.</p> <p>Posuzuje geologickou činnost člověka z hlediska možných dopadů na životní prostředí.</p> <p>Posoudí význam i ekologickou únosnost těžby a zpracovatelských technologií v daném regionu.</p> <p>Vyhodnotí bezpečnost ukládání odpadů a efektivitu využívání druhotných surovin v daném regionu.</p> <p>Lokalizuje na politické mapě světa hlavní aktuální geopolitické problémy a změny s přihlédnutím k historickému vývoji.</p> <p>Vyhledá na mapách hlavní světové oblasti cestovního ruchu, porovná jejich lokalizační faktory a potenciál.</p>	<p>Rozlišuje rozdílné faktory ovlivňující vývoj světového hospodářství v minulosti a v současnosti, proměny ve struktuře.</p> <p>Na základě ekonomických údajů a s přihlédnutím k procesu globalizace vysvětlí rozdíly ve struktuře hospodářství v různých částech světa. Zhodnotí stupeň hospodářského rozvoje s využitím různých ukazatelů jednoduchých i komplexních.</p> <p>Identifikuje základní kvalitativní a kvantitativní rozdíly mezi jádrem a periferií. Určí příčiny přetrvávajícího postavení tradičních jádrových oblastí. S pomocí map a dalších datových zdrojů určí nejdůležitější jádrové a periferní oblasti současnosti.</p> <p>Identifikuje základní znaky globalizace, na základě konkrétních příkladů dokazuje její důsledky</p> <p>S pomocí tematických map a dalších informačních zdrojů odhaduje hlavní vývojové trendy v procesu globalizace.</p> <p>Lokalizuje nejdůležitější surovinové oblasti světa, geologickými pojmy vysvětluje příčiny výskytu konkrétních surovin, na základě současného stupně poznání</p>	<p>Lokalizační faktory průmyslu a jejich měnící se význam v historickém kontextu.</p> <p>Charakteristika historického vývoje světového hospodářství, základní tendence vývoje.</p> <p>Struktura hospodářství, rozdíly mezi jednotlivými makroregiony.</p> <p>Světová spotřeba potravin, typy zemědělství v různých částech světa, problém hladu a podvýživy.</p> <p>Nejdůležitější průmyslové oblasti světa, jejich charakteristika, struktura průmyslové výroby, rozdíly v podílu jednotlivých průmyslových odvětví v různých částech světa.</p> <p>Nejdůležitější surovinové a energetické zdroje současného světa, oblasti jejich těžby, možnosti využití.</p> <p>Obnovitelné zdroje – různé podoby, možnosti využití v různých částech světa, ekonomické klady i zápory využívání obnovitelných zdrojů.</p> <p>Ekologická rizika těžby nerostných zdrojů, ukládání odpadů.</p>	<p>Environmentální výchova – člověk a životní prostředí</p> <p>Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce</p> <p>Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – žijeme v Evropě</p>
--	---	--	--

	<p>kvalifikovaně předpovídá možnosti využití energetických zdrojů do budoucna a nutné změny ve struktuře využívání.</p> <p>S pomocí mapových a dalších zdrojů identifikuje nejdůležitější ekonomické oblasti současného světa, vysvětlí příčiny jejich postavení.</p> <p>Na základě konkrétních příkladů demonstruje rostoucí vliv člověka na přírodu se všemi souvisejícími průvodními jevy. Nalézá vhodná místa pro ukládání odpadů a v konkrétních příkladech nalézá výhody i nevýhody možných způsobů likvidace komunálních i průmyslových odpadů.</p> <p>Formuluje atributy nezávislého státu, rozumí pojmům státní suverenita, mezinárodněprávní uznání, mezinárodní právo. U každého území posoudí na základě dostupných informací, jde-li o suverénní stát. Rozliší formy státní moci. Rozliší unitární a složené státy. Využívá terminologie ústavního práva.</p> <p>Analyzuje různé varianty územněsprávního členění států, aplikuje princip subsidiarity na jevy politického, sociálního a kulturního</p>	<p>Stát, státní moc, ústavní systém. Formy státní moci podle míry demokracie, totalitní formy moci. Suverenita, mezinárodní uznání, výsostné území, mezinárodní vody. Modelové státy pro typy státní moci, oblasti rozšíření typů státní moci.</p> <p>Stát, státní moc, ústavní systém. Formy státní moci podle míry demokracie, totalitní formy moci. Suverenita, mezinárodní uznání, výsostné území, mezinárodní vody. Modelové státy pro typy státní moci, oblasti rozšíření typů státní moci.</p> <p>Státní uznání, OSN, Červený kříž, mezinárodní právo, mezinárodní soudy.</p> <p>Federace, unitární státy, personální a reálné unie.</p> <p>Územní členění – státní správa a samospráva. Princip subsidiarity. Porovnání modelových států.</p> <p>Územněsprávní členění ČR. Hlavní světové konflikty, ohniska napětí, komplexita problémů hraničních, náboženských, historických,</p>	
--	--	--	--

	<p>života. Porovná členění států EU se zřetelem na jejich ústavní systém. Rozlišuje věcnou příslušnost orgánů jednotek územněsprávního členění České republiky, rozliší pozitivní a negativní vlivy administrativního členění pro formování přirozených regionů.</p> <p>Formuluje pravidla pro určení hranic států, analyzuje významné hraniční konflikty ve světě. Analyzuje etnické a náboženské pozadí konfliktů mezi státy, konfliktů národněosvobozeneckého boje, kmenových válek atp.</p> <p>Se znalostí historických událostí a procesů objasní podobu současné politické mapy světa se znalostí procesu kolonizace a dekolonizace, formování konceptu národního státu, studené války, evropské integrace. Kriticky analyzuje koncept národního státu.</p> <p>Rozliší politickou organizaci na území nezávislého státu a závislého území, rozlišuje závislá území minulých koloniálních velmocí a současných demokratických států. Lokalizuje nejvýznamnější závislá území, vysvětlí důvody jejich setrvávání v koloniální závislosti, porovná pozitivní a negativní</p>	<p>etnických.</p> <p>V přiměřených dávkách pamětní učení a slepé mapy.</p> <p>Sféry vlivu, mocnosti versus střední a malé státy. Vytváření národních států v 19. stol., kolonizace, dekolonizace ve 2. pol. 20. stol Rozpad východního bloku. Integrační procesy po II. světové válce.</p> <p>Závislá území USA, Francie, nizozemské a britské koruny. Rozlišení statutu závislých území podle míry autonomie. Commonwealth.</p> <p>Závislost států chudého jihu na bohatém severu.</p> <p>Přehled světových integrací. Nevládní organizace.</p> <p>Geneze EU, orgány EU, rozhodovací proces v EU.</p> <p>Vývoj cestovního ruchu v minulosti, vývojové tendence v současnosti, postavení jednotlivých makroregionů světa z hlediska cestovního ruchu.</p> <p>Předpoklady cestovního ruchu – lokalizační, selektivní a realizační faktory.</p> <p>Hlavní světové oblasti cestovního ruchu.</p>	
--	---	---	--



	<p>stránky závislosti na vyspělých evropských zemích. Identifikuje procesy neokolonialismu, odliší závislost mezinárodně právní od faktické (ekonomické a politické). Rozlišuje integrace hospodářské, vojenské a politické.</p> <p>Odlišuje vládní a nevládní organizace. Rozlišuje dimenzi mezivládní a supranacionální.</p> <p>Aplikuje princip subsidiarity na realitu EU, odliší oblasti života normované EU, národním státem, regionem a obcí. O změnách a o vývoji EU rozhoduje občansky odpovědně, kvalifikovaně, se znalostí věci.</p> <p>Kvalifikovaně usuzuje o možnostech rozvoje cestovního ruchu v jednotlivých oblastech světa, lokalizuje oblasti s největší intenzitou cestovního ruchu.</p>		
--	---	--	--

### 3. ROČNÍK

výstupy RVP GV – žák:	výstupy ŠVP – žák:	Učivo:	Souvislosti:
<p>Rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi.</p> <p>Vymezí místní region (podle bydliště, školy) na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům.</p> <p>Zhodnotí polohu, přírodní poměry a zdroje České republiky.</p> <p>Lokalizuje na mapách hlavní rozvojová jádra a periferní oblasti České republiky, rozlišuje jejich specifika</p> <p>lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná.</p>	<p>Vymezuje regiony na základě různých kritérií, při vymezování regionů dokáže rozlišit jednotlivé geografické dimenze.</p> <p>Obecná geografická kritéria vymezování regionů vztahuje na místo svého bydliště, případně jinou malou oblast a vymezuje příslušný mikroregion, sestaví jeho základní geografickou charakteristiku.</p> <p>Uvádí základní přírodní i socioekonomické charakteristiky České republiky. Vymezuje a popisuje nejdůležitější aspekty současného vývoje České republiky ve sféře obyvatelstva i ekonomiky. Vymezí nejdůležitější jádrové a periferní oblasti České republiky, vysvětlí příčiny jejich rozdílného postavení.</p> <p>Na základě přírodních, populačních a ekonomických charakteristik dokáže rozlišit jednotlivé světové makroregiony a vzájemně je porovná.</p> <p><b>Poznámka: Učitel v tematickém plánu mŕře výstupy i učivo</b></p>	<p>Základní přístupy k vymezování regionů (fyzickogeografický region, nodální region), úrovně vnímání detailů při práci s regiony (makro-, mezo-, mikroúroveň).</p> <p>Základní principy územního plánování.</p> <p>Přírodní a socioekonomické charakteristiky České republiky, nejdůležitější regionální charakteristiky a rozdíly.</p> <p>Postavení České republiky na mezinárodní scéně.</p> <p>Etnické, náboženské a jazykové rozdíly jako základní příčina sociokulturních rozdílů v ČR a Evropě. Na základě konkrétních příkladů hodnocení geneze těchto rozdílů i možného budoucího vývoje.</p> <p>Postavení České republiky v rámci Evropské unie, politická reprezentace ČR v orgánech EU, možné výhody i nevýhody členství.</p> <p>Představitelé českých zemí, kteří významným způsobem zasáhli do vývoje Evropy.</p>	<p>Multikulturní výchova – základní problémy sociokulturních rozdílů</p> <p>Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – žijeme v Evropě</p>

	<p><b>školy v tomto ročníku konkretizovat a přeformulovat tak, aby vyhovovaly způsobu jeho chronologického řazení regionálního a makroregionálního obsahu výuky.</b></p>	<p>Vývoj jádrových oblastí, příčiny nerovnoměrného rozložení socioekonomických jevů na Zemi. Rozvojové osy na příkladu šíření průmyslové revoluce v minulosti a moderních technologií dnes. Charakteristika nejdůležitějších jádrových a periferních oblastí současného světa, příčiny jejich postavení, populační a ekonomické charakteristiky. Nejdůležitější mezinárodní organizace a jejich role při řešení současných problémů, příčiny a výsledky poskytování humanitární pomoci.</p>	
--	--	---	--

### Geografická exkurze

<b>výstupy RVP GV – žák:</b>	<b>výstupy ŠVP – žák:</b>	<b>Učivo:</b>	<b>Souvislosti:</b>
<p>Používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii. Používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů. Orientuje se s pomocí map v krajině.</p>	<p>Používá topografickou mapu a buzolu při orientaci v terénu, nezabloudí. S dostupnými turistickými a populárně naučnými zdroji (publikace i www) plánuje hodnotné výlety s vlastivědným obsahem. Na základě školních vědomostí a dovedností správně pojmenuje</p>	<p>Praktická topografie, orientace podle mapy v terénu, práce s buzolou (a geologickým kompasem), jednoduché mapovací práce, land use. Určování biotopů, vymezení ÚSES. Určování horninového podloží Pedologické sondy, měření průtoků, pozorování oblačnosti,</p>	<p>Environmentální výchova – životní prostředí ČR</p>

<p>Vytváří a využívá vlastní mentální schémata a mentální mapy pro orientaci v konkrétním území. Určí základní vlastnosti vzorku půdního profilu a navrhne využitelnost a způsob efektivního hospodaření s půdou v daném regionu.</p> <p>Rozliší složky a prvky fyzikogeografické sféry a rozpozná vztahy mezi nimi. Určí nerostné složení a rozpozná strukturu běžných magmatických, sedimentárních a metamorfovaných hornin. Analyzuje různé druhy poruch v litosféře.</p> <p>Zhodnotí na příkladech různé krajiny jako systém pevninské části krajinné sféry se specifickými znaky, určitými složkami, strukturou, okolím a funkcemi.</p> <p>Analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní (společenské) krajinné složky a prvky krajiny.</p>	<p>prvky krajiny, identifikuje jejich vazby. Aplikuje některé metodické postupy terénního výzkumu</p> <p>Zhodnotí stav narušení krajiny, který interpretuje retrospektivně – k historickému vývoji, vysloví prognózu a doporučení žádoucí změny.</p> <p>Popisuje viděné interakce přírodní a humánní složky krajiny. Identifikuje typy základních biotopů a odhaduje míru jejich ekologické stability.</p> <p>Popisuje přirozené půdní a geologické profily, určuje geologickou stavbu, porovnává morfologii v terénu a v mapě.</p> <p>Provádí jednoduché topografické úkoly s porozuměním jejím principům.</p> <p>Vnímá genia loci, historickou a duchovní dimenzi krajiny.</p>	<p>hvězdné oblohy, měření srážek.</p> <p>Integrovaná terénní výuka. Historická exkurze, folklór a místní zvyky, analýza dopravní dostupnosti</p>	
--	--	--	--

## Komentář

Předkládaná ukázka představuje zpracování učebních osnov vyučovacího předmětu **Zeměpis** ve čtyřletém gymnáziu. Jmenovaný vyučovací předmět vychází ve své koncepci ze vzdělávacího oboru Geografie v RVP G a částečně integruje i obsah podle vzdělávacího oboru Geologie. Ukázka uvádí osobitě zpracování učebních osnov zeměpisu a také nevšední prezentace specificky geografických kompetencí, které nelze jednoduše zahrnout do kategorie obecně formulovaných klíčových kompetencí, specifikovaných v RVP G.

V této ukázce učebních osnov se v charakteristice prezentuje obsahové, organizační a časové vymezení předmětu. Z obsahového vymezení je zcela zřejmé, z jakých oborů obsažených v RVP G vychází, jaký je cíl zeměpisné výuky na této škole, a která průřezová témata jsou do předmětu integrována. Uvádějí se pozoruhodně formulované specifické geografické kompetence, o jejichž osvojení se ve výuce zeměpisu usiluje. Propojení s průřezovými tématy se rovněž prezentuje v rozpracování vzdělávacího obsahu předmětu v podrobné tabelární podobě, což dává ucelenou představu o propojení jednotlivých náležitostí charakteristiky s vlastním rozpracovaným vzdělávacím obsahem předmětu. Rozpracovaný vzdělávací obsah je v předkládané ukázce s výjimkou tabulkového sloupce Souvislosti velmi podrobný, poněkud na úkor přehlednosti. Bohužel, v rozpracování vzdělávacího obsahu nejsou konkretizovány náměty průřezových témat.